

# Nghiên cứu vai trò của các bên liên quan đến tư vấn hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông

Trần Minh Tuấn\*

\* Viện Sư phạm Kỹ thuật, Trường ĐH Sư phạm Kỹ thuật TP HCM

Received: 10/7/2024; Accepted: 16/7/2024; Published: 7/8/2024

**Abstract:** Career counseling for high school students is not only the responsibility of school staff and teachers but also the duty of the entire education system and society. This article researches the role of stakeholders in career counseling for high school students. The research results help these stakeholders accurately recognize their roles, thereby developing appropriate career counseling plans for high school students.

**Keywords:** Stakeholders, career counseling, high school students

## 1. Đặt vấn đề

Tư vấn hướng nghiệp là một hoạt động quan trọng giúp cá nhân chọn nghề phù hợp với năng lực và mong muốn. Nó không chỉ hỗ trợ người học trong việc đưa ra quyết định đúng đắn, mà còn góp phần vào sự phát triển của xã hội (Capuzzi & Stauffer, 2011). Hoạt động này giúp cá nhân hiểu rõ bản thân và thế giới nghề nghiệp, từ đó đưa ra lựa chọn nghề nghiệp phù hợp cả trong ngắn hạn và dài hạn (Nathan & Hill, 2006).

Hiện nay, việc tư vấn hướng nghiệp cho thanh niên, đặc biệt là học sinh trung học phổ thông đang được xã hội quan tâm (Đặng Danh Ánh, 2005). Nhiều bạn trẻ, học sinh gặp khó khăn trong việc chọn ngành, nghề phù hợp, dẫn đến đưa ra các quyết định chưa chuẩn xác, gây lãng phí thời gian, tiền bạc, và không đúng với mục tiêu đào tạo (Nguyễn Hữu Dũng, 2005). Vì vậy, tư vấn hướng nghiệp hiệu quả sẽ giúp nâng cao chất lượng cuộc sống, phát triển nguồn nhân lực và tăng năng suất lao động (Trần Khánh Đức, 2010). Để chọn nghề nghiệp đúng đắn, người học cần đến sự tư vấn hướng nghiệp của nhiều bên tham gia chứ không chỉ tập trung vào gia đình và nhà trường (Arulmani & Armani, 2004).

Tiếp cận từ các cơ sở lý thuyết này, bài viết tiến hành nghiên cứu vai trò của các bên liên quan đến tư vấn hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông – những người chuẩn bị tham gia vào học tập nghề nghiệp để tạo lập cuộc sống trong tương lai.

## 2. Nội dung nghiên cứu

### 2.1. Vai trò của Bộ Giáo dục và Đào tạo

Theo Thông tư số 07/2022/TT-BGDĐT do Bộ GD-ĐT ban hành ngày 23/05/2022 quy định về công tác hướng nghiệp, tư vấn việc làm, và hỗ trợ khởi nghiệp trong các cơ sở giáo dục, việc hướng nghiệp sẽ

được triển khai xuyên suốt qua các cấp học (Tiểu học, Trung học cơ sở, Trung học phổ thông và sau trung học phổ thông).

Để nâng cao hiệu quả công tác tư vấn hướng nghiệp, Bộ GD-ĐT yêu cầu các cấp học xác định rõ vai trò, trách nhiệm và triển khai các giải pháp đồng bộ, thường xuyên nhằm giúp học sinh và phụ huynh nhận thức đúng đắn về việc học văn hóa, học nghề phù hợp, tránh lãng phí kinh tế cho gia đình và xã hội. Bộ GD-ĐT cũng nhấn mạnh việc tăng cường liên kết với các trường đại học, cao đẳng, trung tâm nghề, trường trung cấp và doanh nghiệp để tư vấn, hỗ trợ học sinh, sinh viên hiểu rõ hơn về nghề nghiệp phù hợp với năng lực bản thân và nhu cầu thực tiễn.

### 2.2. Vai trò của các cơ sở giáo dục đại học, cao đẳng

Các cơ sở giáo dục đại học và cao đẳng đóng vai trò quan trọng trong việc tư vấn hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông thông qua các hoạt động sau:

Một là, cung cấp thông tin chính xác về ngành học và nghề nghiệp. Các trường đại học, cao đẳng giúp học sinh trung học phổ thông thông hiểu rõ về các ngành học, chương trình đào tạo, và triển vọng nghề nghiệp sau khi tốt nghiệp (đối với các ngành, nghề mà trường có đào tạo). Điều này giúp học sinh có cái nhìn thực tế và đầy đủ hơn về các lựa chọn nghề nghiệp.

Hai là, tổ chức các chương trình tư vấn và định hướng nghề nghiệp. Các trường đại học và cao đẳng thường xuyên tổ chức ngày hội tư vấn tuyển sinh, hội thảo hướng nghiệp, tham quan trường học, và các buổi nói chuyện với chuyên gia để giúp học sinh trung học phổ thông thông tiếp cận với thông tin và kinh nghiệm thực tiễn từ những người làm việc trong ngành mà các em quan tâm.

Ba là, hỗ trợ phát triển kỹ năng mềm. Ngoài việc

cung cấp thông tin về ngành nghề, các cơ sở giáo dục này còn giúp học sinh phát triển các kỹ năng mềm như kỹ năng giao tiếp, làm việc nhóm, và quản lý thời gian, những yếu tố quan trọng để thành công trong học tập và nghề nghiệp sau này.

Bốn là, xây dựng mối liên kết giữa trường học và doanh nghiệp. Các cơ sở giáo dục đại học, cao đẳng có thể liên kết với doanh nghiệp để cung cấp thông tin thực tế về nhu cầu thị trường lao động, cũng như tạo cơ hội thực tập và làm việc cho học sinh sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông và lựa chọn trường làm môi trường học tập nghề nghiệp.

Năm là, hỗ trợ tư vấn cá nhân hóa. Các cơ sở giáo dục đại học, cao đẳng có thể cung cấp dịch vụ tư vấn hướng nghiệp cá nhân hóa (qua email, điện thoại, trao đổi trực tuyến hoặc trực tiếp), giúp học sinh trung học phổ thông hiểu rõ hơn về sở thích, năng lực cá nhân, từ đó đưa ra lựa chọn ngành học phù hợp với bản thân.

Thông qua các hoạt động này, các cơ sở giáo dục đại học và cao đẳng giúp học sinh trung học phổ thông: khám phá sở thích, khả năng nghề nghiệp của bản thân; giúp học sinh biết liên hệ với thông tin về thị trường tuyển dụng lao động, thông tin về ngành nghề, thông tin về các cơ sở đào tạo ở các trình độ đào tạo đại học, cao đẳng, trung cấp để xác định hướng đi sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông; giúp học sinh hiểu biết về thế giới nghề nghiệp và định hướng chọn ngành nghề phù hợp trong tương lai; tiếp nhận và trao đổi thông tin cần thiết, bổ ích về cơ hội nghề nghiệp, quy trình, điều kiện tuyển dụng của các đơn vị, doanh nghiệp; rèn luyện kỹ năng sống, niềm tin, bản lĩnh, thái độ ứng xử phù hợp trong các mối quan hệ xã hội góp phần hoàn thiện nhân cách; thay đổi nhận thức, khơi dậy tiềm năng, sức sáng tạo và tinh thần hướng nghiệp của học sinh.

### **2.3. Vai trò của trường trung học phổ thông**

Theo Chương trình giáo dục phổ thông 2018, hoạt động trải nghiệm – hướng nghiệp là một trong những hoạt động giáo dục bắt buộc ở cấp trung học phổ thông. Thông qua hoạt động này, mỗi học sinh phải lĩnh hội được những thông tin về nghề nghiệp trong xã hội, nắm được hệ thống các yêu cầu của từng nghề cụ thể mà mình muốn chọn, phải có kỹ năng tự đối chiếu những phẩm chất những đặc điểm tâm – sinh lý của mình với hệ thống yêu cầu của nghề đang đặt ra cho người lao động. Từ đó, có thể khẳng định giáo dục hướng nghiệp là không thể thiếu ở trường trung học phổ thông, góp phần đặt nền tảng cho sự phát triển của học sinh trong tương lai, hơn nữa nó còn mang ý nghĩa kinh tế – xã hội rất lớn.

Hiện nay, tư vấn hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông được thực hiện qua bốn hình thức: dạy học các môn, hoạt động trải nghiệm – hướng nghiệp chính khóa, hoạt động ngoại khóa, và các buổi sinh hoạt hướng nghiệp. Tuy nhiên, các con đường này chưa thực sự giải quyết được các băn khoăn, lo lắng và các vấn đề tâm lý khác khi học sinh chọn nghề. Cùng với đó, trong xã hội hiện đại, học sinh trung học phổ thông đối mặt với nhiều áp lực và thông tin rối nhiễu, khó có thể tự quyết định đúng đắn. Do đó, việc tìm đến các nhà tâm lý và nhận sự hỗ trợ từ thầy cô là cần thiết. Trong trường hợp này, người giáo viên không chỉ cần làm tốt vai trò của một nhà giáo dục mà còn phải là người tham vấn tâm lý để hỗ trợ học sinh khi cần trong quá trình chọn nghề.

Từ đó, công tác tư vấn hướng nghiệp càng trở nên quan trọng trong trường trung học phổ thông. Tư vấn hướng nghiệp nhằm trợ giúp học sinh giải quyết được những khó khăn trong quá trình chọn nghề, đồng thời thông qua việc giải quyết những khó khăn đó, trợ giúp học sinh có được những năng lực tự đánh giá bản thân, hiểu biết về ngành, nghề, về trường đào tạo và có năng lực lựa chọn ngành, nghề phù hợp.

### **2.4. Vai trò của gia đình học sinh**

Trước hết, cha mẹ phải là những tấm gương về tinh thần tận tụy và có trách nhiệm với công việc trong cuộc sống hằng ngày. Họ có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc hình thành những phẩm chất nghề nghiệp cho con. Cha mẹ phải luôn cập nhật những kiến thức văn hóa nói chung và xu hướng phát triển nghề nghiệp nói riêng cũng như những tri thức về tâm lý lứa tuổi học sinh trung học phổ thông. Có như vậy mới có thể giáo dục hướng nghiệp cho con cái một cách có hiệu quả, phù hợp với yêu cầu phát triển của xã hội.

Thứ hai, gia đình phải là một tập thể đoàn kết, nhất trí về mục tiêu tư vấn hướng nghiệp cho con. Việc đánh giá những khả năng, mặt mạnh mặt yếu của từng thành viên gia đình để định hướng cho con về phẩm chất, năng lực và sở trường. Trên cơ sở đó có điều kiện để phát huy vai trò của từng thành viên trong gia đình trong việc giúp con nhận ra khả năng của bản thân trong việc lựa chọn nghề trong tương lai.

Thứ ba, gia đình phải là người gần gũi, am hiểu sở thích và ước mơ về công việc trong tương lai của các em và cha mẹ phải luôn bên cạnh theo dõi, động viên và hỗ trợ cả về vật chất lẫn tinh thần, từng bước giúp cho các em thực hiện hoài bão của mình. Có thể nói, những tác động giáo dục từ gia đình sẽ có tác dụng hữu hiệu đối với học sinh trung học phổ thông.

Thứ tư, một khi các em học sinh có sự lựa chọn

ngành nghề như ước muốn thì phụ huynh cũng cần phải giải thích cho các em hiểu và nắm vững tính chất của ngành nghề đó. Khi học xong có thể làm những công việc gì, làm ở đâu và công việc đó như thế nào? Để các em tự tưởng tượng ra công việc của mình chọn trong tương lai.

Thứ năm, trong quá trình giáo dục, định hướng nghề nghiệp, phụ huynh thường xuyên khích lệ tinh thần phấn đấu vươn lên trong học tập của các em. Bằng việc nêu điển hình những tấm gương từ thực tiễn trong cuộc sống thông qua sự chịu khó trong học tập để công việc tốt như hiện tại.

### 2.5. Vai trò của các tổ chức chính trị - xã hội

Các tổ chức chính trị - xã hội đóng vai trò thiết yếu trong việc định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông. Họ không chỉ cung cấp thông tin và kết nối với doanh nghiệp, mà còn hỗ trợ phát triển kỹ năng mềm, cung cấp tư vấn tâm lý và hỗ trợ tài chính.

Những hoạt động này giúp học sinh có cái nhìn rõ ràng hơn về nghề nghiệp và chuẩn bị tốt hơn cho tương lai. Cụ thể là: cung cấp thông tin và định hướng nghề nghiệp (tổ chức các chương trình, hội thảo, và chiến dịch tuyên truyền để cung cấp thông tin về thị trường lao động, các ngành nghề triển vọng và yêu cầu kỹ năng, giúp học sinh hiểu rõ hơn về cơ hội nghề nghiệp); Liên kết giữa nhà trường và doanh nghiệp (kết nối trường học với các doanh nghiệp và ngành nghề, tạo cơ hội thực tế cho học sinh tham quan, thực tập, và trải nghiệm nghề nghiệp, từ đó giúp các em có cái nhìn rõ ràng hơn về tương lai nghề nghiệp); hỗ trợ phát triển kỹ năng mềm (thường xuyên tổ chức các hoạt động ngoại khóa, các khóa đào tạo kỹ năng mềm như giao tiếp, làm việc nhóm, quản lý thời gian, giúp học sinh chuẩn bị tốt hơn cho môi trường làm việc thực tế); tư vấn và hỗ trợ tâm lý (cung cấp dịch vụ tư vấn, hỗ trợ tâm lý cho học sinh, giúp các em vượt qua áp lực trong quá trình chọn nghề và học tập, đồng thời giúp phụ huynh hiểu và hỗ trợ con cái trong việc định hướng nghề nghiệp); tạo cơ hội tiếp cận với các chương trình học bổng và hỗ trợ tài chính (giúp học sinh tiếp cận với các chương trình học bổng, hỗ trợ tài chính từ các quỹ xã hội, giúp các em có thêm nguồn lực để theo đuổi con đường học vấn và nghề nghiệp mong muốn).

Nhờ những hoạt động này, các tổ chức chính trị - xã hội góp phần quan trọng trong việc định hướng, tư vấn và hỗ trợ học sinh trung học phổ thông chọn lựa nghề nghiệp phù hợp với năng lực và sở thích của mình.

### 2.6. Vai trò của báo chí, truyền thông

Ngày nay, các phương tiện truyền thông, bao gồm sách, báo, đài, truyền hình và đặc biệt là internet, đã trở nên vô cùng quen thuộc và có ảnh hưởng sâu rộng đến học sinh trung học phổ thông. Nhờ vào nguồn thông tin phong phú từ các phương tiện này, học sinh có thể dễ dàng tìm hiểu về các nghề nghiệp, yêu cầu và đặc điểm của từng ngành, nhu cầu của xã hội, cũng như thông tin về các cơ sở đào tạo, điểm chuẩn và tỉ lệ chọi của các trường. Tuy nhiên, không phải mọi thông tin truyền thông đều chính xác, và không phải học sinh nào cũng biết cách tìm kiếm thông tin phù hợp. Vì vậy, việc hướng dẫn học sinh kỹ năng khai thác và đánh giá thông tin một cách hiệu quả là rất quan trọng. Khi được trang bị những kỹ năng này, học sinh sẽ có khả năng nhận thức rõ hơn về các nghề nghiệp, hiểu rõ đặc điểm tâm lý bản thân và từ đó lựa chọn nghề nghiệp phù hợp với nhu cầu xã hội.

### 3. Kết luận

Tư vấn hướng nghiệp đóng vai trò hết sức quan trọng trong việc định hình tương lai nghề nghiệp của học sinh, đặc biệt là học sinh trung học phổ thông. Bộ Giáo dục và Đào tạo, các cơ sở giáo dục đại học, cao đẳng, trường trung học phổ thông, gia đình, các tổ chức chính trị - xã hội, và báo chí truyền thông đều góp phần vào việc hỗ trợ và định hướng nghề nghiệp cho học sinh trung học phổ thông theo những cách khác nhau nhưng bổ sung cho nhau. Mặc dù mỗi bên có những đóng góp riêng biệt, sự phối hợp chặt chẽ giữa các bên liên quan là yếu tố quyết định để nâng cao hiệu quả tư vấn hướng nghiệp. Điều này không chỉ giúp học sinh nhận thức rõ hơn về nghề nghiệp mà còn chuẩn bị tốt hơn cho tương lai, góp phần vào sự phát triển bền vững của xã hội.

### Tài liệu tham khảo

1. Arulmani, G., & Armani, S. N. (2004), *Career Counseling a Handbook*, Tala McGram – Hill Publishing Company Limited, New Delhi.
2. Capuzzi, D., & Stauffer, M. D. (2011), *Career Counseling: Foundations, Perspectives, and Applications*, Laureate Education Inc, Baltimore MD.
3. Đặng Danh Ánh (2010), *Giáo dục hướng nghiệp ở Việt Nam*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
4. Nathan, R., & Hill, L. (2006), *Career Counseling*, SAGE, London.
5. Nguyễn Hữu Dũng (2005), *Thị trường lao động và định hướng nghề nghiệp cho thanh niên*, NXB Lao động Xã hội, Hà Nội.
6. Trần Khánh Đức (2010), *Giáo dục và phát triển nguồn nhân lực trong thế kỉ XXI*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.